

บทสรุป อภิปรายผลและเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง "ปัญหาการสอนจริยธรรมชั้นประถมศึกษาปีที่หนึ่งและสองในเขตการศึกษา 2" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับอุปสรรคและสภาพปัญหาต่าง ๆ ที่ครูผู้ทำหน้าที่สอนจริยศึกษาในเขตการศึกษา 2 กำลังประสบอยู่ในปัจจุบัน ตลอดจนศึกษาความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของครูในการแก้ไขปรับปรุงการจัดการสอนจริยศึกษาในโรงเรียน ผลของการวิจัยนี้จะเป็นแนวทางสำหรับผู้บริหาร ครูและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาในเขตการศึกษา 2 นำมาแก้ไขปรับปรุงการจัดการสอนจริยศึกษาในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ผลการวิจัยแบ่งเป็น 3 ภาค

ภาคที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของครู

ภาคที่ 2 เป็นสภาพปัญหาค้นต่าง ๆ ในการจัดการสอนจริยศึกษาในโรงเรียนที่ครูกำลังประสบอยู่

ภาคที่ 3 เป็นความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของครูจริยศึกษาในการแก้ไขปรับปรุงการจัดการสอนจริยศึกษาในโรงเรียนในต่างต่าง ๆ

สรุปผลการวิจัยภาคที่ 1

ครูจริยศึกษาจำนวน 160 คน ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างประชากร เป็นชาย 41 คน หญิง 119 คน ในจำนวนนี้ร้อยละ 79.37 นับถือศาสนาพุทธ และที่เหลือร้อยละ 20.63 นับถือศาสนาอิสลาม ครูส่วนใหญ่จะมีอายุอยู่ในช่วง 20 - 30 ปี คิดเป็นร้อยละ 66.88 และมีวุฒิทางการศึกษาอยู่ในระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่ากว่าอนุปริญญาหรือเทียบเท่า จำนวน

ใกล้เคียงกัน คือ ร้อยละ 47.50 และ 34.38 ตามลำดับ แต่ยังมีครูที่ไม่มีวุฒิทางการศึกษาอีก ร้อยละ 8.12 ครูส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการทำงานและประสบการณ์ในการสอนจริยศึกษา อยู่ในช่วง 1 - 5 ปี ใกล้เคียงกันคือ คิดเป็นร้อยละ 52.50 และ 65.50 ตามลำดับ และให้ เหตุผลในการสอนจริยศึกษาว่ามีความจำเป็นต้องสอนเพราะ เป็นครูประจำชั้น และต้องสอนทุก วิชาถึงร้อยละ 93.75 ของครูทั้งหมด ดังนั้นหน้าที่อื่น ๆ นอกจากการสอนของครูจริยศึกษา ส่วนใหญ่จึงเป็นหน้าที่ครูประจำชั้น ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 89.38 ของทั้งหมด ครูที่ต้องทำหน้าที่ สอนจริยศึกษาเหล่านี้ไม่เคยผ่านการฝึกอบรมในวิธีการหรือเทคนิคการสอนจริยศึกษามาเลยถึง ร้อยละ 81.25 มีเพียงร้อยละ 18.75 เท่านั้นที่เคยผ่านการฝึกอบรมมา และให้ความคิดเห็น ว่าสามารถนำผลที่ได้รับการฝึกอบรมมาใช้ได้ปานกลางเป็นส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 66.67 มี ร้อยละ 20.00 เห็นว่า นำมาใช้ได้มาก ส่วนใหญ่โรงเรียนในเขตการศึกษา 2 ใ้ควาง โครงการการจัดจริยศึกษาของโรงเรียนไว้คิดเป็นร้อยละ 72.50

สรุปผลการวิจัยภาคที่ 2

1. ปัญหาเกี่ยวกับผู้บริหารและบุคลากรอื่น ๆ ในโรงเรียน โดยเฉลี่ยครูเห็นว่า มีปัญหามากในเรื่องการให้การสนับสนุนในค่านงบประมาณ และปัญหาค่อนข้างมากในเรื่อง การเห็นความสำคัญของวิชาจริยศึกษากับการนิเทศและการติดตามผลการเรียนการสอน ส่วน เรื่องอื่น ๆ เกี่ยวกับผู้บริหารโดยเฉลี่ยครูเห็นว่า มีปัญหাপานกลาง
2. ปัญหาเกี่ยวกับหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร โดยเฉลี่ยครูมีความเห็นว่า ค่อนข้างมีปัญหามากในเรื่องความสอดคล้องของหลักสูตรกับท้องถิ่น กับเรื่องความพร้อมของ เอกสารประกอบหลักสูตรในการนำมาใช้ในการเรียนการสอน ส่วนเรื่องอื่น ๆ โดยเฉลี่ยครู เห็นว่ามีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง
3. ปัญหาเกี่ยวกับการเรียนการสอน สื่อการเรียนและการวัดผลจริยศึกษา โดยเฉลี่ย ครูเห็นว่า มีปัญหามากในเรื่อง ความสามารถ ทุนและเวลาของครูในการผลิตอุปกรณ์การสอน และสื่อการเรียนต่าง ๆ และมีปัญหาค่อนข้างมากในเรื่องการเลือกวิธีและการสร้างเครื่องมือ วัดผลให้เหมาะสมกับเนื้อหาของบทเรียนแต่ละบท กับเรื่องความสนใจ ทัศนคติ และพื้นฐาน

ทางจริยธรรมของนักเรียนต่อการเรียนจริยศึกษา ส่วนเรื่องอื่น ๆ โดยเฉลี่ยครูเห็นว่ามีปัญหาปานกลาง

4. ปัญหาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ชนบทธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมที่มีผลต่อการจัดจริยศึกษาในโรงเรียน โดยเฉลี่ยครูเห็นว่า มีปัญหาค่อนข้างมากในเรื่องความร่วมมือและสนับสนุนในกักรจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรจริยศึกษาจากชุมชน และเรื่องจริยธรรมในหลักสูตรจริยศึกษากับความสอดคล้องกับชนบทธรรมเนียมของคนในท้องถิ่น นอกจากนี้ยังมีบางเรื่องที่โดยเฉลี่ยครูเห็นว่า มีปัญหาค่อนข้างน้อยคือ ครูและบุคลากรอื่น ๆ กับการเป็นแบบอย่างที่ดีในค่านจริยธรรมแก่นักเรียน

สรุปผลการวิจัยภาคที่ 3

1. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับผู้บริหาร โดยเฉลี่ยครูเห็นด้วยค่อนข้างมากที่สุดในเรื่อง ผู้บริหารควรเห็นความสำคัญและจัดโครงการจริยศึกษาให้เป็นนโยบายที่สำคัญของโรงเรียน ส่วนเรื่องอื่น ๆ โดยเฉลี่ยครูเห็นด้วยมากในทุกเรื่อง

นอกจากนี้ยังให้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับผู้บริหารในการแก้ไขปรับปรุงการจัดจริยศึกษาในโรงเรียน พอสรุปได้คือ ร้อยละ 26.47 ของครูแสดงความคิดเห็นและเสนอแนะเพิ่มเติม เสนอแนะว่าผู้บริหารควรได้รับการอบรมให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจริยศึกษา เพื่อจะได้ให้การสนับสนุน นิเทศ และติดตามผลจริยศึกษาให้แก่ครู ร้อยละ 20.59 เสนอแนะว่าผู้บริหารต้องสนับสนุนให้ครูจริยศึกษาทุกคนได้รับความรู้ความเข้าใจในการสอนจริยศึกษา ร้อยละ 17.65 เสนอแนะว่า ต้องจัดใหม่โครงการจริยศึกษาของโรงเรียน ให้การสนับสนุนและปฏิบัติตามโครงการที่วางไว้ ร้อยละ 13.23 เสนอแนะว่า ผู้บริหารต้องประชาสัมพันธ์ใหญ่ปกครองได้เข้าใจและให้ความสนับสนุนในการจัดจริยศึกษาในโรงเรียน นอกจากนี้ยังเสนอแนะในเรื่อง ผู้บริหารต้องเป็นแบบอย่างทางค่านจริยธรรมแก่ครูและนักเรียนได้ ร้อยละ 8.82 ผู้บริหารต้องไม่มึจิตใจแคบ ต้องพยายามศึกษาชนบทธรรมเนียมประเพณีและหลักศาสนาของคนส่วนใหญ่ในท้องถิ่น ไม่ยึดมั่นแต่ของตน ร้อยละ 7.35 และผู้บริหารต้องสนับสนุนให้โรงเรียนที่มีนักเรียนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลามได้จัดสอนหลักธรรมของศาสนาอิสลาม ร้อยละ 5.88

2. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร
โดยเฉลี่ยครู เห็นด้วยมากในทุกเรื่อง และเห็นด้วยค่อนข้างมากที่สุดในเรื่องการจัดเตรียมเอกสารประกอบหลักสูตรให้พร้อมก่อนเปิดเรียน และเรื่องท้องถิ่นควรจัดพิมพ์คู่มือครูและแบบเรียนจริยศึกษาที่มีลักษณะสอดคล้องกับท้องถิ่นขึ้นมาเอง

นอกจากนี้ยังให้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการแก้ไขปรับปรุงในการจัดจริยศึกษาในโรงเรียนทางบ้านหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรพอสรุปได้คือ ร้อยละ 32.20 เสนอแนะให้ท้องถิ่นจัดพิมพ์เอกสารประกอบหลักสูตรที่เป็นของท้องถิ่นและแจกให้แก่ครูทุกคนและครบชุด รองลงมาเสนอแนะให้มีเวลาสอนจริยศึกษาในโรงเรียนทุกวันคิดเป็นร้อยละ 22.03 ส่วนร้อยละ 20.35 เสนอแนะให้ท้องถิ่นจัดพิมพ์แบบเรียนจริยศึกษาที่สอดคล้องกับท้องถิ่นแจกแก่นักเรียนทุกคน ร้อยละ 15.25 เสนอแนะว่าควรปรับปรุงหลักจริยธรรมบางอย่างให้สอดคล้องกับขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่นอีกร้อยละ 10.17 เสนอแนะใน 2 เรื่องเท่ากันคือ ควรให้ครูมีส่วนร่วมในการร่างหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรของท้องถิ่นและเรื่อง ควรให้ผู้นำทางศาสนาอิสลามมีส่วนร่วมในการร่างหลักสูตรจริยศึกษาของท้องถิ่น

3. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับครูผู้ทำหน้าที่สอนจริยศึกษา **โดยเฉลี่ยครู** เห็นด้วยมากในทุกเรื่อง แต่เห็นด้วยปานกลางในเรื่องที่ว่า ครูจริยศึกษาควรมีความประพฤติและคุณธรรมสูงกว่าครูผู้ทำหน้าที่สอนวิชาอื่น ๆ

นอกจากนี้ยังให้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการแก้ไขปรับปรุงการจัดจริยศึกษาในคาบที่เกี่ยวกับตัวครูพอสรุปได้คือ ร้อยละ 34.72 เสนอแนะว่าครูผู้ทำหน้าที่สอนครูหลักจริยธรรมที่จะสอนเป็นอย่างดีและต้องได้รับการฝึกอบรมวิธีการสอนจริยศึกษามาโดยเฉพาะ รองลงมาร้อยละ 26.39 ครูควรได้รับการฝึกอบรมเรื่องวิธีการในการผลิตอุปกรณ์หรือได้รับแจกอุปกรณ์ ร้อยละ 15.28 เห็นว่า ครูทุกคนต้องรับผิดชอบร่วมกันในการปลูกฝังจริยธรรมแก่เด็กโดยสอดคล้องไว้ในทุกวิชาและตลอดเวลาที่เด็กอยู่ในโรงเรียน ส่วนครูจำนวนค่อนข้างน้อยคือ ร้อยละ 13.89 และ 9.72 เสนอแนะว่าครูที่นับถือศาสนาพุทธควรศึกษาหลักธรรมของศาสนาอิสลามที่นักเรียนส่วนใหญ่นับถือให้เข้าใจด้วย และครูที่สอนจริยศึกษาในโรงเรียนที่นักเรียนส่วนใหญ่เป็นมุสลิมควรเป็นมุสลิมด้วย

4. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเรียนการสอนจริยศึกษา (โดยเฉลี่ยครู) เห็นด้วยมากในทุกเรื่อง แต่คนข้างเห็นด้วยปานกลางในเรื่องที่ว่าครูส่วนใหญ่ยังคงใช้วิธีสอนแบบบรรยายและอธิบายการฝึกปฏิบัติมีน้อย

นอกจากนี้ยังเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับวิธีสอนจริยศึกษาที่คิดว่าน่าจะได้อิทธิพลที่ดีที่สุดพบสรุปได้คือ ร้อยละ 70.16 เห็นว่าวิธีที่ควรให้เด็กได้ฝึกปฏิบัติจริง ๆ เป็นวิธีที่ควรใช้ในการปลูกฝังจริยธรรม ร้อยละ 13.43 เห็นว่าวิธีเชิญวิทยากรที่มีความรู้และผู้นำทางศาสนาในท้องถิ่นมาให้ความรู้เกี่ยวกับจริยธรรมเป็นวิธีที่ดีอีกวิธีหนึ่ง ร้อยละ 10.45 เห็นว่าวิธีที่ดีอีกวิธีหนึ่งคือการใช้อุปมาอุปมัยในการสอน และอีกร้อยละ 4.47 และ 1.49 เห็นว่าควรสอนในลักษณะรูปธรรมมากกว่านามธรรม และวิธีให้เด็กเรียนสำรวจความประพฤติของตนเอง

5. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมขนบธรรมเนียมประเพณีที่มีผลต่อการจัดจริยศึกษาในโรงเรียน (โดยเฉลี่ยครู) เห็นด้วยมากในทุกเรื่อง แต่คนข้างเห็นด้วยปานกลางในเรื่องบุคคลในสังคมยังเป็นแบบอย่างไม่ดีพอในด้านคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็ก และเรื่องหลักจริยธรรมในหลักสูตรฉบับใหม่สอดคล้องกับหลักศาสนาและขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่น

นอกจากนี้ยังเสนอแนะเพิ่มเติมในการแก้ไขปรับปรุงจริยศึกษาในโรงเรียนในค่านที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมพบสรุปได้คือ ร้อยละ 32.30 เสนอแนะให้บุคคลรองของช่วยในการปลูกฝังจริยธรรมไม่ใช่ให้เป็นหน้าที่ของโรงเรียนฝ่ายเดียว ร้อยละ 18.46 เสนอแนะว่าในการสอนจริยศึกษาควรยึดหลักขนบธรรมเนียมประเพณีและหลักศาสนาที่ตนในท้องถิ่นนับถือเป็นหลัก ร้อยละ 13.84 เสนอแนะจำนวนเท่ากันในสองเรื่องคือ ควรสอนหลักศาสนาอิสลามในโรงเรียนที่มีนักเรียนเป็นมุสลิมมากกับเรื่องคองแก้ไขความไม่เข้าใจของผู้ปกครองเกี่ยวกับการสอนจริยศึกษาในโรงเรียน ร้อยละ 9.23 เห็นว่าทุกคนในท้องถิ่นควรทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็ก เรื่องอื่นที่เสนอแนะมาเป็นส่วนน้อยได้แก่ ควรให้สื่อมวลชนมีส่วนร่วมในการอบรมปลูกฝังจริยธรรมแก่เด็ก ควรมีโครงการจริยศึกษาสำหรับเด็กในระดับท้องถิ่น เช่น จังหวัดและอำเภอ และยังมีส่วนหนึ่งเพียงร้อยละ 3.07 เสนอแนะว่าไม่ควรสอนจริยศึกษาในโรงเรียน แต่ให้ผู้ปกครองและสถาบันทางศาสนาทำหน้าที่แทน

อภิปรายผลการวิจัย

1. ปัญหาเกี่ยวกับตัวครูผู้ทำหน้าที่สอนจริยศึกษามีประเด็นสำคัญที่เห็นว่า ควรจะหยิบยกมาอภิปรายได้แก่

1.1 ครูผู้ทำหน้าที่สอนมีถึงร้อยละ 79.37 ที่นับถือศาสนาพุทธ สาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่เป็นเช่นนี้เพราะคนอิสลามไม่ยอมส่ง เสริมให้บุตรหลานของตนเรียนเท้างถึงชั้นเรียนสูง ๆ ข้าราชการส่วนใหญ่ในเขตการศึกษา 2 ซึ่งรวมทั้งครูด้วยจึงเป็นไทยพุทธในท้องถิ่นและคนจากท้องถิ่นอื่นที่เข้าไปประกอบอาชีพอยู่ ความไม่เข้าใจในหลักศาสนาและขนบธรรมเนียมประเพณีของคนไทยมุสลิมซึ่งเป็นชนส่วนใหญ่ในท้องถิ่นนี้ จึงเป็นสาเหตุให้มีความขัดแย้งเกิดขึ้นอย่างเนิ่นนอน โดยเฉพาะในเรื่องจริยศึกษานั้นหลักสูตรประถมศึกษา 2503 ทำให้ครูปกครองและนักเรียนส่วนใหญ่มีความรู้สึกและเข้าใจว่า เป็นเรื่องของศาสนาพุทธ แม้ว่าจริยศึกษาในหลักสูตรประถมศึกษา 2521 จะมีลักษณะเป็นสากล แต่ทัศนคติที่ได้รับการปลูกฝังมาจากหลักสูตรประถมศึกษา 2503 ทำให้ปัญหาการไม่ยอมรับของนักเรียนที่มีต่อครูจริยศึกษาซึ่งเป็นพุทธจึงยังมีอยู่ ฉะนั้นทางแก้ปัญหาคือสำคัญประการหนึ่งคือ ครูที่สอนจริยศึกษาต้องศึกษาหลักศาสนาอิสลามให้มีความรู้ความเข้าใจพอสมควรในลักษณะของวิชาการ ไม่ใช่ถือนับถือศาสนา เพื่อจะนำมาสอนในลักษณะเปรียบเทียบ และเพื่อสร้างความศรัทธาของนักเรียนที่มีต่อครูให้เกิดขึ้น หรืออาจแก้ไขโดยการเชิญวิทยากรที่เป็นผู้รู้และผู้นำศาสนาในท้องถิ่นมาทำหน้าที่สอนในบางครั้งก็จะช่วยแก้ปัญหาคือในเรื่องนี้ได้

1.2 ครูผู้ทำหน้าที่สอนจริยศึกษามีถึงร้อยละ 81.25 ที่ไม่ได้นำการฝึกอบรมมาเลยในเรื่องนี้จึงเป็นปัญหาที่สำคัญประการหนึ่ง เพราะคิงที่ ฮาร์ริส¹ (Harris) กล่าวว่า ครูจริยศึกษาก็เหมือนครูวิทยาศาสตร์หรือครูด้านอื่น ๆ ที่ต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่อง

¹Alan, Harris, Teaching Morality and Religion (London : George Allent & Unwin C., 1976), อ้างใน กิริติ ศรีวิเชียร.

จริยธรรมอย่างใด ทั้งด้านความรู้หลักจริยธรรม พัฒนาการทางด้านจริยธรรมของมนุษย์ เทคนิควิธีสอนหรือวิธีการปลูกฝังจริยธรรม ฯลฯ นั่นคือต้องได้รับการศึกษาหรือฝึกอบรมมาโดยเฉพาะ แต่ครูจริยศึกษาในเขตการศึกษา 2 ส่วนใหญ่ไม่ได้รับการฝึกอบรม และยังคงทำหน้าที่สอนเพราะความจำเป็นบังคับที่ดี คือเป็นครูประจำชั้นและต้องสอนทุกวิชาไม่ได้อสอนเพราะสนใจหรือสมัครใจถึงร้อยละ 96.75 นอกจากนี้ยังมีประสบการณ์ในการทำงานค่อนข้างน้อย นั่นคืออยู่ในช่วง 1 - 5 ปี ถึงร้อยละ 65.65

1.3 ทางด้านคุณวุฒิของครู ส่วนใหญ่ครูจริยศึกษาจะมีวุฒิทางการศึกษาอยู่ในระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่า กับระดับต่ำกว่าอนุปริญญาหรือเทียบเท่าใกล้เคียงกันคือร้อยละ 8.12 ที่ไม่มีวุฒิทางการศึกษาเลย จึงพอมองเห็นว่าด้านคุณวุฒิของครูนั้นน่าจะยังไม่เป็นที่พอใจนัก และเมื่อดูช่วงอายุของครูประกอบกันเข้าแล้วจะพบว่าครูจริยศึกษาส่วนใหญ่จะมีช่วงอายุระหว่าง 20 - 30 ปี ตามความคิดเห็นของผู้วิจัยนั้นเห็นว่า จริยศึกษาเป็นเรื่องละเอียดอ่อนและลึกซึ้งมีความยุ่งยากและสลับซับซ้อนพอสมควร มีลักษณะที่เป็นนามธรรมยากต่อการเข้าใจ จึงต้องการครูที่มีคุณภาพพอทั้งคุณวุฒิและวัยวุฒิ

2. ปัญหาเกี่ยวกับผู้บริหาร ในด้านผู้บริหารนี้ปัญหาที่ครูเห็นว่ามีมากและค่อนข้างมาก นั่นคือ การส่งเสริมสนับสนุนในค่านงบประมาณ การเห็นความสำคัญของวิชาจริยศึกษา และการให้คำแนะนำนิเทศและติดตามผล การสอนจริยศึกษาแก่ครู ในเรื่องงบประมาณเพื่อส่งเสริมการจัดจริยศึกษาในโรงเรียนนั้น เอนยีน¹ (Engene) ได้วิจัยพบว่าโรงเรียนที่มีความก้าวหน้าและประสบผลสำเร็จในการจัดการสอนตานั้น ปัจจัยสำคัญเพราะได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ แก่นักเรียนเพียงพอ ฉะนั้นการส่งเสริมในค่านงบประมาณจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้บริหารต้องสนับสนุน ส่วนปัญหาเรื่องการแนะนำ นิเทศ และติดตามผลนั้น ปัญหาส่วนหนึ่งเป็น

¹ Robert Engene Migneault, "An Evaluation System for Sunday School," Dissertation Abstracts 34 (February 1974) : 4680A.

เพราะผู้บริหารไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดจรรยาศึกษาเพียงพอ กอปรให้ผู้บริหารได้
รับการสัมมนาหรืออบรมในเรื่องนี้อาจช่วยแก้ปัญหาให้คนด้อยลงได้

3. ปัญหาเกี่ยวกับหลักสูตรและ เอกสารประกอบหลักสูตร **โดยเฉลี่ยครู** มีความเห็นว่ามี
ปัญหาค่อนข้างมากในเรื่องความพร้อมของเอกสารประกอบหลักสูตร และความสอดคล้องของ
หลักสูตรกับท้องถิ่น ปัญหาเรื่องแรกนั้นสอดคล้องกับการวิจัยเพื่อติดตามผลการใช้หลักสูตรพุทธ-
ศักราช 2521 ของกองวิจัยและประเมินผลการศึกษา กรมวิชาการ¹ พบว่าเกี่ยวกับการ
บริหารหลักสูตรนั้นมีโรงเรียนถึงร้อยละ 46 ที่ได้รับเอกสารประกอบหลักสูตรของปีการศึกษา
2521 ไม่พร้อมและครบถ้วน ปัญหาเรื่องนี้เป็นความบกพร่องของผู้รับผิดชอบในการจัด
พิมพ์หลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรแจกแก่โรงเรียน การแก้ไขจึงต้องอยู่ที่หน่วยงานที่มี
ส่วนรับผิดชอบ

ส่วนความสอดคล้องของหลักสูตรกับท้องถิ่นนั้น เขตการศึกษา 2 มีปัญหาคังคักกล่าว
มาแล้วว่า หลักสูตรส่วนกลางเมื่อจะนำไปใช้ในเขตการศึกษา 2 จะต้องนำมาแก้ไขปรับปรุง
เสียก่อน² ที่ยังมีปัญหาในเรื่องนี้เพราะเขายังขาดบุคลากรและงบประมาณที่เพียงพอในการที่
แก้ปัญหาคังคักกล่าว

4. ปัญหาด้านการเรียนการสอน สื่อการเรียนและการวัดผล เรื่องที่ **โดยเฉลี่ยครู**
เห็นว่ามีปัญหามากและค่อนข้างมากได้แก่ ความสามารถ ทุน และเวลาในการผลิตอุปกรณ์
และสื่อการเรียนต่าง ๆ การเลือกวิธีและสร้างเครื่องมือวัดผลให้สอดคล้องกับบทเรียน และ
เรื่องความสนใจ ทัศนคติ และพื้นฐานทางจริยธรรมของนักเรียนต่อการเรียนจริยศึกษาตามลำดับ

¹ กองวิจัยและประเมินผลการศึกษา, "การติดตามผลการใช้หลักสูตรประถมศึกษา
ปีพุทธศักราช 2521" (อัครสำเนา).

² เขตการศึกษา 2, พัฒนาการศึกษาเขตการศึกษา 2, หน้า 15.

ในเรื่องแรกนั้น ผลการวิจัยของ ปราณี วิสุรวานิชย์¹ พบว่าครูศีลธรรมไม่ค่อยใช้อุปกรณ์การสอน ทั้งนี้เพราะขาดความรู้ ความสามารถ ทุน และเวลาในการผลิตเป็นเหตุผลสำคัญประการหนึ่ง ฉะนั้นถ้าครูได้รับการฝึกอบรมให้มีความรู้และเทคนิคในการผลิตสื่อการเรียนแล้ว ปัญหาเรื่องนี้ก็จะลดน้อยลง

ส่วนปัญหาการเลือกวิธีและการสร้างเครื่องมือวัดผลทางจริยศึกษานั้น วันที่ วัฒนาประสิทธิ์² วิจัยพบว่า ในการวัดผลนั้นครูส่วนใหญ่จะมีความสามารถในการออกแบบทดสอบในการวัดความจำ แต่ไม่ถนัดในการวัดความเข้าใจ การคิดหาเหตุผล และการนำไปใช้ ยิ่งในปัจจุบันเน้นการวัดผลในเชิงพฤติกรรม การให้ครูได้รับการอบรมเรื่องการวัดผลจริยศึกษา โดยเฉพาะจึงเป็นสิ่งจำเป็น

ปัญหาอื่น ๆ เกี่ยวกับการเรียนการสอนที่ **โดยเฉลี่ยครูเห็นว่า**มีปัญหาปานกลางนั้นก็ควรได้รับการแก้ไขตามแนวทางข้อเสนอแนะของครูที่ให้ไว้ แต่ที่น่าสนใจมากคือความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของครูเกี่ยวกับวิธีสอนจริยศึกษาที่เห็นสอดคล้องของทั้งกันว่า การให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง ๆ มากกว่าการอธิบายเนื้อหาวิชาเป็นวิธีที่ดีที่สุด ฉะนั้นแนวโน้มในอนาคตคิดว่า การสอนจริยศึกษาคงจะประสบผลสำเร็จยิ่งขึ้นแน่นอน

5. ปัญหาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมชนบทชนบทย่อมประเพณีวัฒนธรรมที่มีผลต่อการจัดจริยศึกษาในโรงเรียน **โดยเฉลี่ยครูเห็นว่า** มีปัญหาค่อนข้างมากในเรื่อง "ความร่วมมือในกิจกรรมเสริมหลักสูตรจากชุมชน, หลักสูตรชีวิตรวมในหลักสูตรกับความสอดคล้องกับชนบทย่อมประเพณีวัฒนธรรมของท้องถิ่น ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนกับการส่งเสริมและเป็นแบบอย่างที่ดีทางด้านจริยธรรมแก่เด็ก"

¹ปราณี วิสุรวานิชย์, "การสอนศีลธรรมในโรงเรียนอาชีวชั้นสูง," หน้า 106.

²วันที่ วัฒนาประสิทธิ์, "ปัญหาการสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518), หน้า 71.

ปัญหาประการแรกนั้นเป็นสาเหตุที่สำคัญคือความไม่เข้าใจของผู้ปกครองต่อการสอน
 จริยศึกษา ยังมีผู้ปกครองส่วนใหญ่ที่ไม่ให้ความร่วมมือในการสอนจริยศึกษา เพราะถือว่าเป็น
 เรื่องของศาสนาพุทธ และพยายามเรียกร้องให้มีการสอนศาสนาอิสลามขึ้นในโรงเรียน ซึ่ง
 ตรงตามข้อเสนอแนะของครูส่วนหนึ่งในเรื่องนี้ และในการแก้ปัญหาในเรื่องดังกล่าว ขณะนี้
 เขตการศึกษา 2 กำลังดำเนินการวางหลักสูตรและอนุมัติให้มีการสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียน
 ระดับประถมวันละ 1 ชั่วโมง และยังคงหลักสูตรจริยศึกษาเดิมไว้ ฉะนั้นการแก้ไขความ
 เข้าใจของผู้ปกครองในเรื่องหลักสูตรใหม่ และการสนองความต้องการของผู้ปกครองในการจัด
 ให้มีการสอนศาสนาในโรงเรียนขึ้น คงทำให้ผู้ปกครองให้ความร่วมมือแก่โรงเรียนดีขึ้น

ส่วนปัญหาหลักจริยธรรมกับความสอดคล้อง กับขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่น
 นั้น ผู้วิจัยเห็นว่าหลักธรรมในหลักสูตรใหม่มีลักษณะที่เป็นสากลที่ควรจะใช้ได้กับทุกสังคม แต่ที่
 น่าจะเป็นปัญหาต้องปรับปรุงแก้ไขก็น่าจะได้อีกมีอศุและแบบเรียนที่ควรจัดให้มีเนื้อหา
 รายละเอียดที่สอดคล้องกับประเพณีวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่นมากขึ้น เช่น นิทานพื้นเมือง
 คติชาวบ้านที่นำมาประกอบในการสอน เป็นต้น

อีกปัญหาหนึ่งที่ ครูโดยเฉลี่ย เห็นว่ามีปัญหามากและเสนอแนะแนวทางแก้ไขปรับปรุง
 วัสดุคัดลอกกัน คือผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนกับการส่งเสริมช่วยเหลือการปลูกฝังจริย
 ธรรมและการเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็ก ในเรื่องของครอบครัวนั้น วิลเลียม เคย์¹ (William
 Kay) ได้สรุปรวบรวมงานวิจัยของต่างประเทศไว้หลายเรื่องซึ่งชี้ให้เห็นว่า ครอบครัวมี
 อิทธิพลมากในการช่วยเหลือร่วมมือกับโรงเรียนในการปลูกฝังจริยธรรมแก่เด็ก เด็กที่หัง
 บ้านและโรงเรียนต่างมีส่วนช่วยในการปลูกฝังจริยธรรมจะมีพัฒนาการทางด้านจริยธรรมดีกว่า
 เด็กที่มีแต่ทางบ้านหรือทางโรงเรียนอย่างเดียวเท่านั้นที่ดังกล่าว และในเรื่องนี้ผลการวิจัย

¹Kay, William, Moral Education (London : George Allen & Unwin
 LTD., 1975), pp. 181 - 195.

ของ ดวงเดือน พันธมนาวิน¹ ก็สอดคล้องกันคือ การอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวมีส่วนเกี่ยวข้องอย่างมากกับจริยธรรมของบุคคล ส่วนการเป็นแบบอย่างที่ดีนั้น สุเชษฐ์ มาเหมม² และ โกศล มีคุณ³ ได้ทำการวิจัยและได้ผลสอดคล้องกันคือ การได้ตัวแบบที่ดีเป็นวิธีการปลูกฝังจริยธรรมที่ดีวิธีหนึ่ง

ข้อเสนอแนะ

จากผลของการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แนวคิดที่จะเสนอแนะในการแก้ไขปรับปรุงการจัดจริยศึกษาในโรงเรียนในเขตการศึกษา 2 ดังนี้

ข้อเสนอแนะสำหรับเขตการศึกษา

1. เขตการศึกษา 2 ควรจัดวางโครงการที่แน่นอนในการจัดจริยศึกษาในโรงเรียนเป็นของเขต และมีโครงการต่อเนื่องสอดคล้องกันตามลำดับชั้นจนถึงระดับโรงเรียน
2. เขตการศึกษา 2 ควรจัดสัมมนาเกี่ยวกับการพัฒนาจริยศึกษา โดยเชิญผู้บริหาร ผู้นำของท้องถิ่น และผู้นำทางศาสนา เข้าร่วมสัมมนาเพื่อหาแนวทางที่พึงประสงค์ในการจัดจริยศึกษา
3. ควรมีการอบรมครูใหญ่ ผู้บริหารคณาการศึกษาระดับอำเภอ หัวหน้ากลุ่มโรงเรียน เป็นต้น ให้มีความรู้ความเข้าใจและเห็นความสำคัญของจริยศึกษา เพราะบุคคลเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการวางโครงการ สนับสนุน และส่งเสริม

¹ ดวงเดือน พันธมนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจฉิม, "จริยธรรมของเยาวชนไทย" หน้า 10.

² สุเชษฐ์ มาเหมม, "อิทธิพลของการเป็นแบบอย่างต่อการพัฒนาของเยาวชนไทย," หน้า 10.

³ โกศล มีคุณ, "จริยศึกษาเพื่อการสร้างเสริมการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมและทักษะการสอนบทบาท," หน้า 8.

4. ควรจัดอบรมครูผู้ทำหน้าที่สอนในเรื่องเทคนิควิธีสอน ความเข้าใจทางด้านการพัฒนา การทางจริยธรรม และการวัดผล เพื่อจะได้เป็นครูจริยศึกษาที่มีประสิทธิภาพ

5. เขตของปรับปรุงหลักสูตร เอกสารประกอบหลักสูตร แบบเรียนที่มีลักษณะสอดคล้องคลงกับความต้องการของท้องถิ่นแจกให้แก่โรงเรียนให้ครบและทันกำหนดเวลา

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหาร

ผู้บริหาร เป็นบุคคลที่มีความสำคัญของโรงเรียนในการส่งเสริมสนับสนุนในการจัดจริยศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ผู้บริหารจึงควรมีบทบาทและคุณลักษณะดังนี้

1. ผู้บริหารต้องพยายามศึกษาหาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจริยศึกษาให้ดีพอ เพื่อจะได้ให้การสนับสนุน แนะนำ ปรึกษา คัดตามผล และแก้ปัญหาให้แก่ครูได้
2. ผู้บริหารต้องส่งเสริมสนับสนุนในด้านงบประมาณ เพื่อจะอำนวยความสะดวกด้านต่าง ๆ ในการจัดจริยศึกษาในโรงเรียน
3. ต้องหาวิธีการประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครองมีความเข้าใจถูกต้อง และมีทัศนคติใหม่ในเรื่องการสอนจริยศึกษาจะได้ให้ความร่วมมือกับโรงเรียนในการปลูกฝังจริยธรรมแก่เด็ก
4. ต้องสนับสนุนให้ครูได้รับความรู้ความเข้าใจในเรื่องการสอนจริยศึกษาและให้คำชี้แนะที่ปรึกษาให้มากที่สุด
5. พยายามจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรจริยศึกษาให้มากขึ้นและติดตามผลทุก ระยะ
6. ต้องศึกษาหลักศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณีและความต้องการของท้องถิ่น เพื่อจัดความขัดแย้งที่จะมีขึ้น
7. ต้องทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีทางด้านจริยธรรมแก่ครูและนักเรียนได้

ข้อเสนอแนะสำหรับครูและบุคลากรอื่น ๆ

1. ครูควรปรับปรุงตนเองให้มีความรู้กว้างขวางทันต่อเหตุการณ์

2. ครูของศึกษาหลักสูตร คู่มือครู แผนการสอน และแบบเรียนต่าง ๆ ให้เข้าใจ
เพียงพอ
3. ครูต้องมีใจกว้างเพียงพอ ยอมรับความแตกต่างทางด้านความคิดเห็นและความ
เชื่อของนักเรียน
4. ครูต้องพยายามหาเทคนิควิธีสอนใหม่ ๆ และพยายามเลือกใช้หลาย ๆ วิธีในการ
ปลูกฝังจริยธรรมแก่เด็ก ใช้อุปกรณ์การสอนให้มากขึ้น และให้นักเรียนได้มีบทบาทในการเรียน
การสอน พร้อมทั้งได้ฝึกปฏิบัติจริงมากที่สุด
5. ต้องติดตามความประพฤติของนักเรียนตลอดทั้งที่บ้านและโรงเรียนอย่างเต็ม
ความสามารถ
6. ครูต้องทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีทางด้านจริยธรรมแก่เด็ก
7. ควรมีการวัดผลทุกระยะในการเรียนการสอน และวัดในเชิงพฤติกรรมให้มากที่สุด
8. ครูทุกคนต้องถือว่า เป็นภาระหน้าที่ในการปลูกฝังจริยธรรมแก่เด็ก และทำทุกครั้ง
เมื่อมีโอกาส
9. ครูต้องพยายามปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม เช่น ขนบธรรมเนียม ประเพณี
วัฒนธรรม และความทองการของคนส่วนใหญ่ในท้องถิ่น

งานวิจัยที่ควรทำเพิ่มเติม

1. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจริยธรรม โดยวิธีแบบจรรยาบรรณกับวิธีธรรมคา
สำหรับนักเรียนชั้นประถม 4, 5 หรือ 6
2. ความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู และผู้ปกครอง ต่อการจัดจรรยาศึกษาในโรงเรียน
ระดับเขต หรือจังหวัด
3. ปัญหาการจัดสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียน ประถมศึกษาในเขตการศึกษา 2